

door Hans Hafkamp

Behalve als cursiefjesschrijver voor *De Gay Krant*, geniet Rob Tielman in onze kringen vooral bekendheid als auteur van de dissertatie *Homoseksualiteit in Nederland: Studie van een emancipatiebeweging* (Meppel 1982). Hij was hiermee, zoals Maurice van Lieshout indertijd al vaststelde in een recensie in het COC-tijdschrift *Sek*, februari 1982, "de eerste [...] die vanuit homostudiekringen de doctorstitel mag dragen." Tielman's studie is een historisch overzichtswerk dat, grof gesteld, meer dan twintig eeuwen "homoseksualiteit" behandelt, want hij begint bij de klassieke oudheid. Hoewel de titel van zijn boek dit niet lijkt te rechtvaardigen, is dit vroege begin te verdedigen omdat de Griekse vriendschapsliefde en de Romeinse mannenmin lange tijd een grote invloed hadden op het (zelf)beeld van homo's. Tielman's dissertatie was een pionierswerk dat pas in 2004 een opvolger dan

wel tegenhanger kreeg met *Homoseksualiteit in Nederland van 1730 tot de moderne tijd* door Gert Hekma.

Op de website van het Homodok meldt Connie van Gils dat Tielman's boek "nog regelmatig [wordt] geraadpleegd bij IHLIA, vooral door scholieren die iets willen weten over hun eigen geschiedenis." Nu is het alleen maar toe te juichen als scholieren niet geschiedenisloos in het leven willen staan en Tielman's studie is bovendien voor een breed publiek geschreven, maar het boek moet toch met de nodige omzichtigheid gehanteerd worden. Natuurlijk hebben zich in de dertig jaar na de verschijning ervan ontwikkelingen voorgedaan die Tielman indertijd niet kon voorzien, waarvan de opkomst van aids en de wijdvertakte gevolgen die deze ziekte had wel de belangrijkste zijn. Maar ook

de openstelling van het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht en bijvoorbeeld de Islam hebben het homoleven in Nederland meer of minder diepgaand beïnvloed. Juist echter ook het feit dat Tielman's dissertatie pioniersarbeid was, maakt dat *Homoseksualiteit in Nederland* in diverse opzichten, om een groot woord te gebruiken, "achterhaald" is. Hij publiceerde zijn overzichtswerk namelijk op een moment dat de (universitaire) Homostudies nog in de kinderschoenen stonden en modern onderzoek naar veel periodes in de geschiedenis van "homoseksualiteit" in Nederland net begonnen was. Veel gebeurtenissen en ontwikkelingen

waarover Tielman schrijft, werden pas later uitvoerig wetenschappelijk onderzocht en te boek gesteld. Dit is echter niet alles. Maurice van Lieshout constateerde in 1982 al dat "de conclusies die Tielman uit zijn bronnen trekt [...] soms eerder [zijn] ingegeven door de wens dan door de feiten." In het slothoofdstuk valt Tielman's evaluatie van het na-oorlogse COC onwaarschijnlijk positief uit. "Een tien met een griffel voor de vaderlandse homobeweging!," constateerde Van Lieshout ironisch om vervolgens meteen een aantal vragen op te werpen: "heeft het COC

inderdaad de 'zwijgende meerderheid' weten te bereiken? Is de positie van het COC ten opzichte van de commerciële subcultuur inderdaad zo sterk als Tielman suggereert? En vooral: Is de verbondenheid tussen homoseksuele mannen en vrouwen inderdaad zo groot als hij beweert?" Deze vragen stellen betekent eigenlijk al dat ze negatief beantwoord kunnen worden, zeker anno 2011 maar ook dertig jaar geleden al.

Wie had gehoopt verdieping en uitbreiding van Tielman's bevindingen en een mogelijk antwoord op Van Lieshout's vragen te vinden in de vorig jaar onder redactie van Bert Gaasbeek en Floris

ROB TIELMAN'S STRAY ARTICLES COLLECTED

Rob Tielman is known in our circles mainly as the author of the thesis "Homoseksualiteit in Nederland: Studie van een emancipatiebeweging" (Homosexuality in The Netherlands: Study of an Emancipation Movement) from 1982. He was, as Maurice van Lieshout at the time wrote in a review in the COC magazine "Sek," "the first [...] to have acquired a PhD on the basis of gay studies." Tielman's dissertation was a pioneering work, which was followed, or matched only in 2004 by Gert Hekma's "Homoseksualiteit in Nederland van

1730 tot de moderne tijd" (Homosexuality in The Netherlands from 1730 till the Modern Times).

On the Homodok's site Connie van Gils writes that Tielman's book is still regularly asked for at IHLIA (International Gay and Lesbian Information & Archive Center). "Especially by students who want to learn about their own history." It's of course a good thing that students are curious about their history and Tielman's work is well written and therefore accessible for a wide audience, but the book is, to use a strong word, rather dated. Important developments took place just after his publication,

AIDS and its myriad of consequences for example. Or same sex marriages, or the Islam, which have more or less influenced gay life in Holland. But as we said, it was a pioneer's work. Tielman published "Homoseksualiteit in Nederland" when gay studies at universities hardly existed and modern research of many periods in the history of "homosexuality" in The Netherlands were just starting up.

Many events and developments Tielman describes were researched thoroughly and further written about only years later. But, Maurice van Lieshout commented in 1982 already, that "Tielman seems

to base some of the conclusions upon wishful thinking rather than factual findings." In the final chapter, for example, Tielman's evaluation of the post-war COC is jubilant. "A straight A for the country's gay movement!" sneered Van Lieshout, to add some piercing questions to it: "Did the COC really manage to reach the 'silent majority'? Is the COC's position as strong towards the commercial gay scene as Tielman suggests? And mainly: is the mutual solidarity between gay men and women as solid as Tielman says it is?" To ask the questions is to answer them, and this goes for thirty years ago as well as for today.

van den Berg verschenen bundel verzamelde opstellen *Rob Tielman, een begeesterd humanist: Teksten van en over Rob Tielman* komt bedrogen uit. Van de ruim driehonderd pagina's zijn er slechts zo'n veertig gewijd aan "Emancipatie," wat in dit geval grotendeels homo-emancipatie betekent. Het merendeel van de artikelen heeft echter het georganiseerde Humanisme tot onderwerp, want Tielman behoort ook tot de voormannen van deze beweging in Nederland. Tielman's definitie dat "Het menselijk bestaan [...] niet bij voorbaat zinvol of zinloos [is] maar [...] zinvol gemaakt [kan] worden door er zin aan te geven" wordt als een soort mantra en vaak in welhaast identieke bewoordingen in deze opstellen herhaald. Dit geldt ook voor zijn opvatting dat emancipatie "niet het gelijk willen worden aan anderen [betekent] maar het op voet van gelijkwaardigheid anders kunnen zijn dan anderen." Mooie woorden, open deuren! In het laatste artikel van deze afdeling, dat uit 2008 dateert, constateert Tielman zelf dat het "georganiseerde humanisme [...] zich inhoudelijk nauwelijks meer [onderscheidt] van de mainstream van opvattingen in Nederland." Waarschijnlijk had Tielman ook gelijk toen hij in 1999 beweerde dat humanisten "een belangrijke rol [hebben] gespeeld bij het tot stand komen van wetgeving" op "vele (toen soms omstreden) gebieden" "van menselijke zelfbeschikking [...] zoals euthanasie, criminaliteit, gelijke behandeling, seksualiteit, relatiewetgeving, enzovoort." Maar als het humanistische ideeëngoed ondertussen gemeengoed is geworden, werpt dat de vraag op welke zin het bundelen van deze artikelen heeft. Dit geldt ook voor de artikelen in de slotafdeling "Emancipatie." (Een tussenliggend gedeelte behelst artikelen waarin gepleit wordt voor humanistisch vormingsonderwijs en vooral subsidie daarvan.) De emancipatie-artikelen bevatten namelijk amper gegevens die niet ook elders voorhanden zijn. Het eerste artikel dateert uit 1974 en is "een oriëntatie" over

“...op zonderlinge wijze onderhield...”

vrouwen- en mannenemancipatie, een gebied waarop zich de afgelopen decennia toch het nodige heeft voorgedaan. Ook een kort Engelstalig overzichtsartikel over de Nederlandse homo-emancipatie biedt niet echt nieuwe gegevens of inzichten, evenmin als het artikel uit 1988 over aids. Nog in 2000 beweerde Tielman in de ook opgenomen "Burgemeester Dales Lezing" dat in ons land de actieve betrokkenheid van de homobeweging tot "een van de meest doelmatige AIDS-preventies ter wereld" zou hebben bijgedragen. Nu werd juist in Nederland heel lang gesteld dat neuken voor de homo's hier niet belangrijk zou zijn en daarom werd ingezet op het veranderen van seksuele praktijken en werd pas heel laat ook condoomgebruik gepropageerd. Of de mensen die hierdoor een hiv-besmetting hebben opgelopen de toenmalige aids-preventie ook doelmatig vonden, vraagt Tielman zich niet af. Overigens is deze lezing een van de meest interessante stukken in de bundel, niet in het minst omdat Tielman hierin af en toe autobiografische uitstapjes maakt en laat blijken dat hij subjectief betrokken is bij, bijvoorbeeld, homo-emancipatie. Meer in het algemeen stoort het overigens bij de meeste artikelen in het boek dat Tielman zich vooral abstract in De Mens geïnteresseerd toont maar zelden in mensen. In een inleidend portret stelt Bert Gasenbeek dat Benno Premsele voor Tielman "figuurlijk een vader" was, maar een mooi, persoonlijk *in memoriam patris* ontbreekt node, zoals over het algemeen portretten van mensen.

De grote kenner van de literatuur van Nederlands-Indië Rob Nieuwenhuys schreef ooit: "Het zoeken van formuleringen, het eindeloos wachten op woorden die niet willen komen, het

Benno Premsele en Rob Tielman tijdens een studiedag van Homostudies in 1985. Foto uit besproken boek

telkens weer omgooien en verwerpen van zinnen of zelfs van hele stukken, dit alles heeft meer dan eens tot een gevoel van onmacht geleid." Nieuwenhuys is bepaald niet de enige voor wie schrijven lijden betekent. Voor de meeste auteurs houdt dit ook niet op als een tekst eenmaal in druk verschenen is. Vooral bij essays en journalistieke of wetenschappelijke artikelen zijn er reacties, nieuwe inzichten en/of publicaties die bij bundeling een meer of minder grondige herziening noodzakelijk maken. De artikelen in *Rob Tielman, een begeesterd humanist* lijken echter ongewijzigd herdrukt te zijn, ondanks het feit dat sommige meer dan dertig jaar oud zijn. Zelfs biografische aantekeningen over de auteur of "abstracts" die in de oorspronkelijke publicatie waren toegevoegd zijn onbekommerd overgenomen. Hierdoor kun je stellen dat dit boek niet werkelijk een boek is maar een ingenaaide archiefmap. Maar misschien is dat niet zo vreemd voor een bundel die werd uitgegeven in een coproductie met het Humanistisch Archief.

Bert Gasenbeek & Floris van den Berg, *Rob Tielman, een begeesterd humanist: Teksten van en over Rob Tielman*. Breda: Uitgeverij Papieren Tijger / Humanistisch Archief, 2010, 310 blz., ISBN 9789067282482

If you think the publication last year of Rob Tielman's collected papers, "Rob Tielman, een begeesterd humanist: Teksten van en over Rob Tielman" (an Inspired Humanist: Texts by and about Rob Tielman), was an opportunity for updating and extending views from back then, and perhaps address some of the issues Van Lieshout's questions touched upon, you will be disappointed. In the over three hundred pages text there are only some thirty devoted to "Emancipation," which in this case largely means gay emancipation. Most of the articles are about the organized Humanism, as

Tielman is a prominent Humanist in Holland as well. In the last article on this issue, which dates from 2008, Tielman states that "organized humanism [...] nowadays hardly differs from the mainstream views in the country." But if that is the case, why publish a collection of these essays then?

This also goes for the articles in the final chapter "Emancipation." There's hardly any information in these essays that isn't available elsewhere. A short English overview article on the Dutch emancipation movement for example offers no new information or insight, nor does an article from 1988 on AIDS.

In a lecture from 2000 Tielman still claims that the active involvement of the gay movement in The Netherlands has contributed to one of the most effective AIDS campaigns in the world. While it was here that it was said that Dutch gays didn't like to fuck that much, so the use of condoms was only promoted much later than in most Western countries. Whether the people who got HIV then, think whether the AIDS prevention programs at the time were that effective Tielman leaves unmentioned. However, this lecture is actually one of the most interesting articles in the collection, because Tielman allows a few autobiographical details here and there to show

his subjective involvement with gay emancipation. This doesn't work out well in other parts of the book, in which Tielman shows he's interested in mankind rather than people.

The articles in "The inspired humanist" seem to have been reprinted unrevised, while some are over thirty years old. Even biographical notes on the author and "abstracts" which were included in the original publication were copied one-on-one. I'd say this is not so much a book, as it is a printed archive folder. But perhaps that is not surprising for a co-production with the Humanist Archives.